

LBDIS

We know
books

VICTORIA HISLOP

Cei ce sunt iubiți

Traducere din limba engleză și note
LAURA RUNCANU

LITERA

București
2020

Prolog

2016

Într-un mic apartament din Atena, patru generații se adunaseră ca să serbeze o zi de naștere. O femeie mărunțică, cu păr argintiu, zâmbea în timp ce strănepoții alergau, zvăpăiați, în jurul grupului de adulți care cântau:

*Pandoú na skorpízis,
Tis gnósis to fos,
Kai óloi na léne,
Na mía sofós.*

Să împărtășești lumina
Din toate câte le știi
Ca toți să recunoască
Ce înțeleaptă poți fi.

Deși auzise cuvintele astea de mii de ori, Themis Stavridis le ascultă și se gândi la cunoașterea pe care o împărtășise celorlalți. Cei ai casei îi știau rețetele „secrete“, metoda de a păstra focul mocnit, priceperea de a deosebi poamele bune de cele otrăvitoare. De fapt, ea pe toți îi învățase tot ce știa.

Cei optsprezece membri ai familiei ședeau înghesuți în jurul mesei vechi, de mahon. Câțiva dintre copii fuseseră așezați în poala părinților, ca toată lumea să aibă loc. Ospățul se încheiase, tortul fusese devorat, iar acum, în după-amiaza târzie, tânăra generație devenise nerăbdătoare și se uita pe furiș la telefoane, ca să-și verifice mesajele și să vadă cât era ceasul. Casa cu două dormitoare n-avea cum să mai cuprindă energia copiilor, mici sau mari, așa că, sub privirea atentă a mamelor, aceștia se așezară la rând ca s-o îmbrățișeze pe femeia de nouăzeci de ani.

În fotoliul zdrențuit, care încă era preferatul lui, ședea soțul lui Themis, deopotrivă prezent și absent. Înainte de plecare, copiii se aliniară ca să-l sărute, mai ales pe creștetul capului sau pe obraz. Părea că nu-și dădea seama că erau acolo. Fața i se asemăna cu o casă în care nu mai ardea nici o lumină. În ultimii cinci ani luminile se stinseseră rând pe rând, iar azi strălucirea de pe fața soției lui nu făcea decât să accentueze contrastul dintre ei. Giorgos Stavridis nu-și mai dădea seama că majoritatea celor de față îi erau rude de sânge și că-i datorau propria existență. Prezența lor îl contraria și alarma în anumite momente, pentru că pe toți fie că îi uitase, fie că nu-i mai recunoștea.

După promisiuni de revedere și îmbrățișări prelungite, apartamentul redeveni tăcut. Farfuriile pe jumătate pline de *pastítsio*¹, *spanakópita*² și *dolmadákia*³ rămăseseră împrăștiate pe masă. Mai era încă suficientă mâncare ca să-l hrănească din nou pe fiecare oaspete. Un singur platou rămăsese gol, cu câteva firimituri pe el și cu urme de glazură, de la tortul cu ciocolată cremoasă. Acesta fusese tăiat cu îndemănare și împărțit pe farfurii de carton, ultima dintre ele găsindu-și loc în echilibru pe brațul scaunului, lângă bătrân.

Doi dintre nepoți rămăseră în urmă: Popi, care locuia în apropiere, și Nikos, care venise din America să serbeze ziua bunicii. Nikos stătea așezat într-un colț al camerei, lucrând ceva pe laptop, în timp ce Popi începu să adune pe o tavă paharele murdare.

¹ Fel de mâncare ce conține paste coapte, carne tocată și sos beșamel

² Plăcintă cu spanac

³ Sarmale (în limba greacă în original)

– Te ajut să strângi, *yiayia*¹, zise ea punând farfuriile una peste alta și răsturnând mâncarea neatinsă în containere de plastic.

– Nu, nu, Popi *mou*. Mă descurc singură. Știu cât de ocupați sunteți voi, tinerii.

– Nu sunt ocupată, *yiayia*, răspunse Popi, iar apoi adăugă doar pentru ea: Aș vrea eu!

Popi era traducătoare, însă nu cu normă întreagă, și avea un salariu mic. Era în căutare de lucru, preferabil într-un bar, ca să-și poată mări venitul.

Bătrânei doamne îi era destul de greu să pună ordine în haosul provocat de petrecere, așa că se simțea recunoscătoare pentru ajutor.

Cea mai tânără dintre nepoate avea picioare lungi și era cu aproape treizeci de centimetri mai înaltă decât bunica, însă moștenise de la aceasta forma pomeților și degetele subțiri. Felul în care-și tunsesese părul o nemulțumise la început pe *yiayia* ei. Themis n-o mai văzuse până atunci cu capul ras pe o parte, în timp ce pe cealaltă părul îi rămăsese la lungimea umărului și fusese vopsit mov. Mai avea și un cerceluș cu piatră în nas, dar acela era acolo de vreo câțiva ani.

– Atâta mâncare aruncată! exclamă ea cu dezaprobare. Poate că n-ar trebui să risipim atât de mult în vremuri de criză.

– Criză? repetă bătrâna doamnă.

– Da, *yiayia*. Criza!

Bătrâna doamnă nu făcea decât s-o necăjească puțin, însă Popi avu nevoie de câteva clipe până să înțeleagă.

– Știu, știu. Toată lumea vorbește de „criză“. Dar azi am vrut să ne gândim la bunăstarea pe care o avem, nu la ceea ce nu avem.

– Mă simt vinovată, asta-i tot. N-am cum să nu mă simt.

– De dragul meu, încearcă să nu te gândești la asta, *agápi mou*². Chiar dacă ți se pare că facem risipă.

În bucătărioară era loc doar pentru două persoane, una care să spele și să șteargă vasele, iar cealaltă să le pună la loc. Popi, cu brațele

¹ Bunică (în limba greacă în original)

² Iubita mea (în limba greacă în original)

și picioarele ei lungi, n-avea nevoie să se suie pe scaun ca să ajungă la rafturile de sus.

Odată terminată treaba, bucătăria fu din nou curată, iar ele ieșiră pe balcon, trecând peste picioarele întinse ale lui Giorgos. Nikos le însoți afară.

Nikos și Popi aveau amândoi spre treizeci de ani, însă asemănarea se oprea aici. Contrastul dintre ei era izbitor, căci Nikos purta costum, iar Popi era îmbrăcată cu o pereche de colanți și cu un tricou. Cei doi se întâlniseră doar de câteva ori în ultimii zece ani, la evenimente de familie, însă gravitau unul în jurul celuilalt cu fiecare ocazie. Lui Popi îi plăcea să-l ia la întrebări pe vărul ei în legătură cu politica americană, iar Nikos era întotdeauna foarte interesat de societatea greacă. Copilăriile lor erau pe cât se poate de contrastante în ceea ce privește privilegiile și oportunitățile avute, însă ambii se bucuraseră de o bună educație universitară și discutau ca între egali.

Fiindcă el crescuse într-o casă înconjurată de teren plantat cu gazon și aflată la o distanță confortabilă de alte case, stilul de viață grecesc i se părea ciudat lui Nikos. De altfel, chiar acum avea sub ochi câteva dintre elementele acelui stil. Ferestrele deschise și storurile prost montate lăsau să se audă detaliile intime ale vieții vecinilor: de la voci ridicate și bebeluși care plângeau, la televizoare zgomotoase, un radio uitat deschis și bâzâitul continuu al muzicii agresive ascultate de adolescenți. Aici, tăcerea era la fel de rară ca intimitatea.

„Vărul din America“, după cum îl numea Popi în sinea ei, nu era obișnuit nici cu sârmele de rufe atârinate în văzul lumii, afișând detaliile personale ale membrilor familiei. În felul ăsta, totul devenea explicit – de la numărul lor, vârsta și mărimile hainelor, până la meseriile sau afinitățile politice pe care le aveau.

Themis Stavridis își văzu nepoata cercetând cu atenție balconul de vizavi. Un rând neîntrerupt de tricouri negre îi confirmă propria temere.

– Crezi că sunt în *Chrysí Avgí*? întrebă Popi, cu o notă de îngrijorare în glas.

LIBRIS

We know

– Mi-e teamă că da, răspunse Themis cu tristețe. Și tatăl, și cei trei fii.

– *Chrysí Avgí?* se întrebă Nick, nedumerit.

– Sunt fasciști, răspunse Popi. Violenți și anti-emigranți.

Themis văzuse la televizor că reprezentanții partidului de extremă dreapta demonstraseră cu o zi înainte, și fusese profund tulburată.

Pentru câteva momente, cei trei continuară să privească strada. Întotdeauna se găsea câte ceva de observat. Câțiva băieței se jucau cu o minge, în timp ce mamele lor ședeau pe o bancă din apropiere, povestind și fumând. Trei adolescenți se suiră pe trotuar cu scuterele, parcară și intrară într-o cafenea din apropiere. Un bărbat îl opri pe un altul, aparent ca să-i ceară un foc de țigară, însă atât Popi, cât și Nikos observară cum îi strecurase în buzunar un pachet subțire.

Themis nu putea să stea prea mult degeaba. Erau zeci de plante care aveau nevoie să fie udate, avea de dat cu mătura și de udat gresia de pe balcon.

În timp ce ea își găsi de lucru, Popi o întrebă dacă putea să facă o cafea.

– Să fac una și pentru *pappou*¹? întrebă, cu glas scăzut, tânăra.

– *Pappou* nu-și mai bea cafeaua, răspunse Themis. Rămâne în ceașcă și se răcește.

– Știi că sunt douăzeci de ani de când s-a dus ultima oară la *kafeneío*²? Îmi aduc aminte pentru că s-a întâmplat chiar după ziua mea. S-a întors acasă într-o stare foarte ciudată. Am știut că n-avea să se mai ducă acolo niciodată. Cred că aceea a fost ultima cafea pe care a băut-o.

Nikos se uită cu tristețe la bunicul lui. Până și el înțelegea ce însemna ca un grec să nu mai meargă la cafenea.

– Trăiește în lumea lui acum, zise Themis.

– Poate că e mai bine. Lucrurile nu sunt atât de grozave în lumea reală, nu-i așa? zise Popi.

¹ Bunic (în limba greacă în original)

² Cafenea (în limba greacă în original)

Themis îi aruncă o privire încărcată de tristețe.

– N-am vrut să sune pesimist, *yiayia*, câteodată nu mă pot abține.

Themis o strânse ușor de mână.

– O să fie bine, o asigură ea. Sunt convinsă.

– Ce te face să fii atât de sigură?

– Pentru că, în timp, lucrurile se schimbă. Câteodată se înrăutățesc, dar, în ansamblu, se schimbă în bine.

– Nu cred că vorbești serios! Poți să zici asta în ziua de azi? Când sunt atâția oameni care stau la rând la cantina săracilor și dorm sub cerul liber?

– Ai dreptate, nu trăim vremuri bune. Însă lumea vede doar ziua de azi. Ar trebui să se uite în trecut, să-și aducă aminte cât de greu era atunci.

Popi o privi cu un aer întrebător.

– Știi că-ți sună extravagant, draga mea, însă îți garantez că n-am fi aruncat un fir de ață pe vremea când eram de vârsta ta. N-ar trebui să arunc nimic nici acum, dar pentru că pot...

– N-am vrut să te critic, *yiayia*, zise Popi.

– Știu, știu.

– Ai trăit atâția ani, *yiayia*. Mă întreb uneori unde îți încap atâtea amintiri!

– E cam aglomerat aici, spuse bătrâna doamnă atingându-și fruntea cu degetul. Când privesc strada de pe balcon, n-o văd doar cum e acum, ci și cum a fost înainte.

– În ce fel? întrebă Nikos. Te simți nostalgică?

– Nu întotdeauna. S-au întâmplat lucruri bune în trecut, dar și lucruri rele. Când mă uit acolo, în stradă, îmi aduc aminte de atât de multe.

– Precum?

– Știi fotografia de pe comoda din cameră? Cea din dreapta?

Din poziția în care ședeau, Popi putu să vadă prin ușile de sticlă deschise, care duceau în sufragerie. Câteva fotografii înrămate se întrezăreau pe comodă.

– Vorbești despre fotografia în care ești cu sora ta?

– Nu e sora mea. E Fotini. Eram cele mai bune prietene, la școală. Ca niște surori. Poate chiar mai apropiate de atât.

Bătrâna doamnă arătă cu degetul printre zăbrele, către colțul piațetei.

– A murit chiar acolo, zise ea.

Popi o privi cu neîncredere și urmări cu privirea în direcția indicată. Nu auzise asta niciodată până acum, iar revelația neașteptată o șocă.

– Asta s-a întâmplat în vremea ocupației. Era foamete, *agápi mou*. Au murit cu sutele de mii.

– Îngrozitor, spuse Nikos. N-am știut că a fost atât de greu.

Pe când era copil, tatăl lui îi oferise o perspectivă vagă asupra istoriei Greciei. Tot ce știa despre subiect era căderea Constantinopolului în 1453 și revoluția greacă de la 1821. N-ar fi putut spune numele unui prim-ministru, dar ar fi putut să recite numele fiecărui președinte american, în ordine cronologică (o șmecherie pe care o învățase pe când era mic). Însă interesul față de atare subiect îi crescuse în adolescență; fusese atât de dornic să-și regăsească rădăcinile, încât începuse să ia intensiv ore de greacă.

– Da, Nikos. A fost îngrozitor. Era atât de tânără... Themis făcu o pauză, ca să-și adune gândurile înainte de a continua: Eram flămânzi tot timpul. Când sunt de toate, ca acum, îmi place să gătesc din belșug, pur și simplu pentru că pot. Poate că asta sună extravagant.

– Mie așa mi se pare, *yiayιά*, zise Popi zâmbind și strângând brațul bunicii. Dar pot să iau resturile acasă?

– Poți să iei cât vrei, răspuse bătrâna cu glas ferm.

Pentru Popi era deja un ritual să plece acasă încărcată cu ce gătise în plus bunica. Mâncarea ajungea până la sfârșitul săptămânii pentru ea și colegile de apartament.

În casă, bunicul sforăia încetișor și murmură câte ceva din când în când.

– Ce crezi că visează, *yiayιά*? întrebă Nikos.

– Nu cred că are prea multe gânduri sau amintiri, răspuse ea. Așa că e greu de zis.

– Presupun că anumite lucruri continuă să existe în subconștient, murmură el, gânditor.

– Câteodată îl invidiez că are atât loc în minte, spuse Themis. Îmi imaginez că e liniștitor.

– Cum adică? întrebă Popi.

– Poate că-mi amintesc prea multe și, câteodată, gândurile îmi dau dureri de cap. Poate că amintirile sunt prea vii.

Se scurseră câteva minute. Soarele coborâse spre apus, iar pe străzi se aprindeau luminile. Themis se întinse și îi atinse mâna lui Popi.

– Ce zici, ieșim la o cafea? șopti ea. După aceea, putem merge la bisericuță. Mă duc întotdeauna de ziua mea.

– Te rogi? întrebă Popi, surprinsă, știind că bunica ei nu era foarte credincioasă.

– Nu, *agápi mou*. Aprind niște lumânări.

– N-ai avut destule pe tort? o tachină Popi.

Themis zâmbi.

– Pentru cine sunt lumânările? întrebă Nikos cu interes.

– Hai cu mine și o să-ți spun, zise ea uitându-se la Nikos și uimindu-se (a câta oară?) de asemănarea acestuia cu bărbatul al cărui nume îl purta.

Pe parcursul zilei, Themis reflectase cu regret la faptul că n-avea nimic să le lase copiilor și nepoților ei. Nu exista nimic de valoare în apartamentul mic, poate cu excepția mesei ponosite, în jurul căreia familia se adunase să mănânce vreme de mai multe generații.

Poate că exista totuși o altfel de moștenire? Dintr-odată realiză că, Giorgos fiind cu totul absent, ea ar fi avut de împărtășit anumite lucruri celorlalți membri ai familiei. Povestea vieții ei nu era o moștenire, însă la asta se reducea ceea ce poseda, și avea să le-o spună celor doi tineri. Își iubea toți nepoții în mod egal, însă avea o afinitate cu Popi, pentru că o văzuse aproape în fiecare zi de când se născuse. Pentru Nikos avea o anumită slăbiciune, chiar dacă tânărul venea la ea doar o dată pe an.

Se pregătiră de îndată să plece. Nikos își ajută bunica să-și pună jacheta, iar Popi își aruncă pe umeri haina de un roșu decolorat, cumpărată la mâna a doua.

Nikos urma să zboare înapoi în Statele Unite în dimineața următoare, așa că Themis insistă ca el, înainte de plecare, să guste baclava proaspătă și cafea grecească adevărată. Deși mâncaseră cu toții copios la amiază, Nikos nu putu să refuze, așa că în scurt timp cei trei ajunseră la *zacharoplasteío*¹.

— Odată așezați, Themis începu să vorbească.

¹ Cofetărie (în limba greacă în original)